

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตย ให้แก่นักเรียนตามการรับรู้ของตนเอง การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบบรรยายเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและของต่างประเทศ
2. กำหนดประชากรและตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. นำเสนอข้อมูล

ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะประชาธิปไตยในแต่ละด้าน
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครู ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน
3. ศึกษาหลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง
4. ศึกษารูปแบบ วิธีการประเมินความเป็นประชาธิปไตยในนักเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคัมศึกษาสำหรับตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มโรงเรียนจากกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวน 118 โรงเรียน แบ่งออกเป็น 8 กลุ่มโรงเรียน ตามการแบ่งของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สุ่มโรงเรียนโดยใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Stratified Sampling) โดยสุ่มโรงเรียนมาจากแต่ละกลุ่มโรงเรียน ตามอัตราส่วน 2 : 3 ได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน 79 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคัมศึกษา จากในแต่ละโรงเรียนที่สุ่มได้ในขั้นที่ 1 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) สุ่มมาโรงเรียนละ 4 คน ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคัมศึกษาที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 316 คน ดังตารางที่ 1

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคัมศึกษา สำหรับการสังเกตประกอบการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน คือ สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มโรงเรียน จากจำนวน 8 กลุ่มโรงเรียน โดยสุ่มมาร้อยละ 50 ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มโรงเรียน 4 กลุ่มโรงเรียน สุ่มโรงเรียนโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย สุ่มมากลุ่มละ 1 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน 4 โรงเรียน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนสังคัมศึกษา โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โรงเรียนละ 2 คน เป็นครูมัธยมศึกษาที่ใช้สำหรับการสังเกตประกอบการสัมภาษณ์ จำนวน 8 คน

ตารางที่ 1 จำนวนโรงเรียนที่ใช้เก็บข้อมูล และกลุ่มตัวอย่างครูสังคัมศึกษา

กลุ่มโรงเรียน มัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร	ประชากร โรงเรียน (โรงเรียน)	กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียน (2 : 3)	กลุ่มตัวอย่าง ครูสังคัมศึกษา สำหรับตอบ แบบสอบถาม (คน)	กลุ่มตัวอย่าง ครูสังคัมศึกษา สำหรับการสังเกต ประกอบการ สัมภาษณ์ (คน)
กลุ่มที่ 1	15	10	40	2
กลุ่มที่ 2	13	11	44	2
กลุ่มที่ 3	15	10	40	-
กลุ่มที่ 4	13	7	28	-
กลุ่มที่ 5	20	13	52	-
กลุ่มที่ 6	15	10	40	2
กลุ่มที่ 7	15	10	40	2
กลุ่มที่ 8	12	8	32	-
รวม	118	79	316	8

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร วารสาร บทความ สิ่งพิมพ์ หนังสือ และ รายงานการวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตย ให้แก่นักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยดำเนินการสร้างขึ้นเอง 3 ชุด คือ

2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทครูสังคมศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 ชุด เพื่อสำรวจบทบาทครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้นักเรียน โดยมีข้อคำถามครอบคลุมคุณลักษณะประชาธิปไตยของนักเรียนในแต่ละด้านทั้ง 4 ด้าน ตามกรอบที่ระบุจากงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ลักษณะแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ(check-list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษา ในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้นักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของตนเอง มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check list) จำนวนทั้งสิ้น 10 ข้อใหญ่ โดยแบบสอบถามในตอนที่ 2 มี 3 ด้าน คือ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน จำนวน 4 ข้อใหญ่
2. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำนวน 4 ข้อใหญ่
3. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครู ในด้านวิถีชีวิตและ

บุคลิกภาพ จำนวน 2 ข้อใหญ่

2.2 แบบสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 ชุด เป็นแบบตรวจรายการ (Check-list) และประกอบการจัดบันทึกรายละเอียดเพิ่มเติม โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสังเกตประกอบการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน มีลักษณะตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาที่ใช้สอน
2. การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน
4. การจัดบรรยากาศการเรียนการสอน

2.3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา 1 ชุด แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งมีลักษณะแนวคำถามหลัก(Key Question) เกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้ คือ

1. เนื้อหาที่ส่งเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน
2. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตยให้แก่
นักเรียน
3. การเป็นแบบอย่างของครูที่ส่งเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตยให้แก่
นักเรียน

3. การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ นำแบบสอบถามแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ที่ปรับปรุงแล้วมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ดังรายชื่อในภาคผนวก ก. ตรวจสอบและพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความชัดเจนของภาษา

4. แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไข ผลปรากฏว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้ปรับปรุงวิธีการตั้งคำถาม การใช้สำนวนภาษาเพื่อให้ถูกต้องตรงตามประเด็นของเนื้อหาในคำถาม โดยยึดเกณฑ์จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน จาก 3 ท่าน ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะโดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

5. นำแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูสังคัมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 2 คน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 คน และในโรงเรียนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากรในการวิจัย ดังรายชื่อในภาคผนวก ข

6. นำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสังคัมศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 79 โรงเรียน ดังรายชื่อในภาคผนวก ค และตอบแบบสัมภาษณ์ประกอบการสังเกต จำนวน 4 โรงเรียน ดังรายชื่อในภาคผนวก ง

การดำเนินการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ติดต่อบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ประกอบการสังเกตไปโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นตัวอย่างด้วยตนเองและนัดวันเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลาที่กำหนดนัดหมายไว้ด้วยตนเอง ใช้เวลาในการไปแจกแบบสอบถามโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 2 สัปดาห์ ในช่วงตั้งแต่ 5 กันยายน 2544 - 18 กันยายน 2544 และไปรับแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง ใช้เวลาอีก 2 สัปดาห์ถัดมา ตั้งแต่ 19 กันยายน 2544 ถึง 10 ตุลาคม 2544 รวมเวลาในการเก็บแบบสอบถาม 4 สัปดาห์ และแบบสอบถามการวิจัยทั้งหมด จำนวน 316 ฉบับ ได้รับคืนมาครบ 300 ฉบับ แต่มีแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จำนวน 275 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.03

4. ในการสัมภาษณ์ครูสังคัมศึกษาและการสังเกตการเรียนการสอน เพื่อประกอบการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างในบางโรงเรียนจำนวน 4 โรงเรียน ตามรายชื่อในภาคผนวก ง โดยไปสัมภาษณ์และสังเกตตามวันเวลาที่นัดหมาย ตั้งแต่ 11 กันยายน 2544 - 22 กันยายน 2544 ใช้เวลาในการสังเกตและสัมภาษณ์โรงเรียนละ 1 วัน สัปดาห์ละ 2 โรงเรียน โดยไปสัมภาษณ์และสังเกตในสัปดาห์ที่สอง หลังจากนำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยไปยังโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ใช้เวลา 2 สัปดาห์

5. รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด 6 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ (Check-List) วิเคราะห์โดยนำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางและอธิบายประกอบ

แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทครูสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในการพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตยให้นักเรียน ตามการรับรู้ของตนเอง ในด้านต่างๆ ทั้ง 3 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจคำตอบ เลือกฉบับที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์เป็นรายข้อด้วยการแจกแจงความถี่และคำนวณด้วยค่าร้อยละ โดยใช้สูตร

$$\text{สูตร ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบ}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแบบสังเกตแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) โดยผู้วิจัยได้มีการจัดบันทึกประกอบ นำมาสรุปวิเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะประชาธิปไตย และการปฏิบัติเป็นแบบอย่างของครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด โดยผู้วิจัยได้มีการจัดบันทึก และบันทึกเทป และนำมาถอดความวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

การนำเสนอข้อมูล

ข้อมูลที่วิเคราะห์หาค่าสถิติ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ส่วนข้อมูลปลายเปิดนำเสนอในรูปแบบความเรียง